

**BIEŻĄCA SYTUACJA W ROLNICTWIE
ORAZ DZIAŁALNOŚĆ IZB ROLNICZYCH,
ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH I SPOŁECZNO-
ZAWODOWYCH ORGANIZACJI ROLNIKÓW**

*Sektor rolno-żywnościowy w rozwoju
gospodarczym Polski – znaczenie i wyzwania*

Prof. dr hab. Walenty Poczta

Warszawa, 2 grudnia 2017 roku

Rolnictwo w rozwoju ludzkości

- Dzięki rolnictwu powstało osiadłe życie i nastąpił przełom w rozwoju ludzkości.
- Od neolitu po dzień dzisiejszy podstawą ludzkiej egzystencji i całej ludzkiej cywilizacji było zawsze rolnictwo.
- Historia uczy, że wyprzedzające osiągnięcia w rolnictwie zawsze dawały przewagę cywilizacyjną.

Funkcje rolnictwa

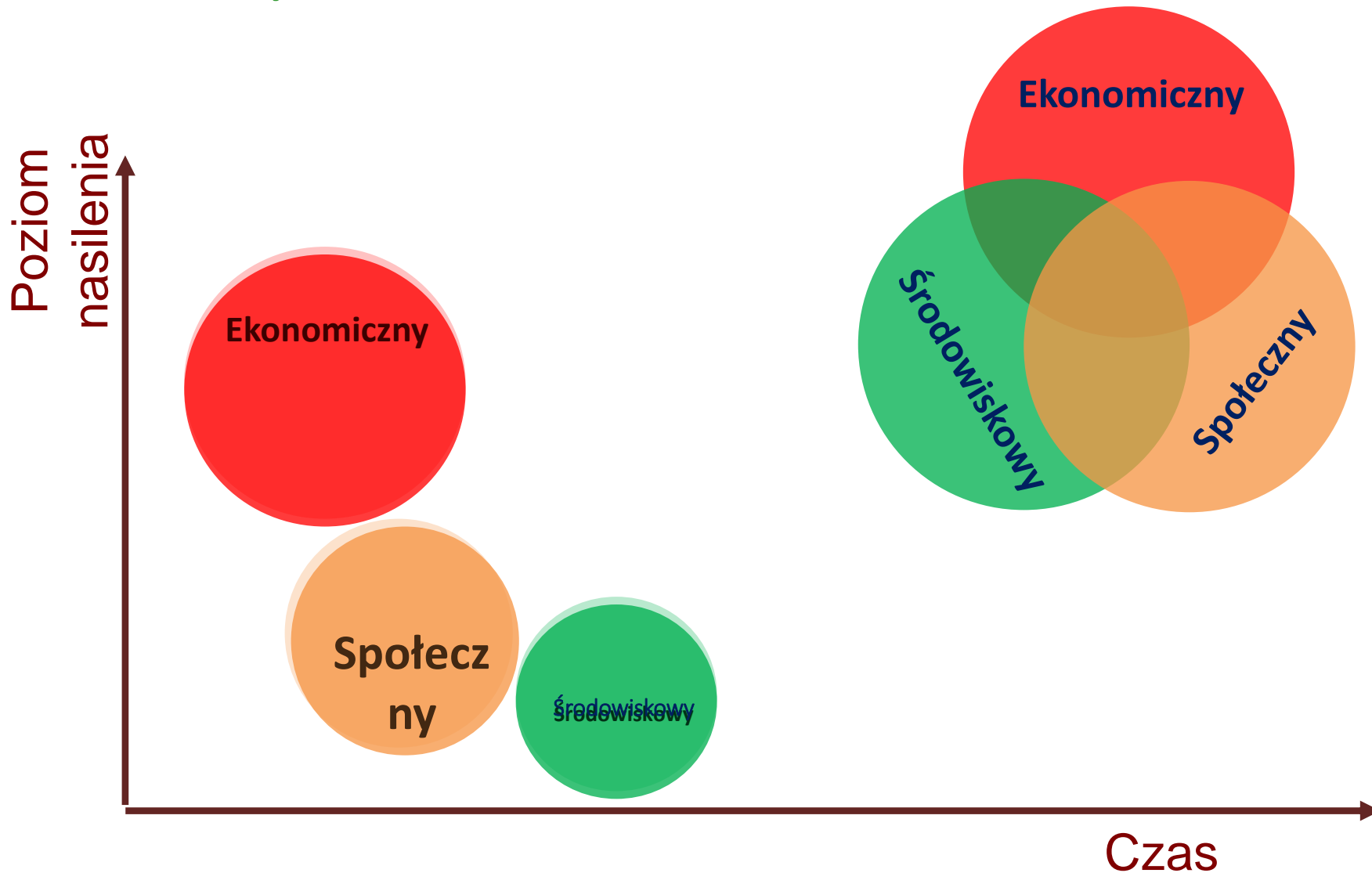
Funkcje tradycyjne (bezpieczeństwo żywnościowe) - niezbędność rolnictwa:

- wytwarza produkty (lub surowce) zaspakajające podstawowe (pierwszego rzędu) potrzeby człowieka,
- zaspokojenia tych potrzeb nie można przesunąć w czasie.

Funkcje współczesne – tworzenie dóbr publicznych (*ochrona środowiska, klimat, bioróżnorodność, krajobraz, gospodarka wodna, ochrona gleb i in.*)

**Funkcje tradycyjne + Funkcje współczesne
= zrównoważony rozwój**

Zrównoważony rozwój - łądy zrównoważenia

Relacje rolnictwo – środowisko (wybrane aspekty)

Konkurencja o obszar

- Tereny rolnicze zajmują prawie 40% powierzchni lądowej Świata, co wpływa na stan globalnej bioróżnorodności.

Wpływ rolnictwa na zmiany klimatyczne

- Rolnictwo odpowiedzialne jest za 1/3 antropogenicznych zmian klimatu.

Wpływ klimatu na produkcję rolniczą

- Zmiany klimatu, a szczególnie prawdopodobne nasilenie ekstremalnych zjawisk pogodowych może oddziaływać na globalną podaż produktów rolniczych.

Światowy problem żywnościowy

Zmiany demograficzne

- potrzeba wyżywienia ponad 7 mld osób obecnie i około 9 mld w 2050 r. (konieczny wzrost produkcji rolnej o 60-70%); szybko rosnący popyt na produkty pochodzenia zwierzęcego,

Głód i niedożywienie

- głód dotyka 12,5% ludzkości

Niedobór składników pokarmowych

- blisko 30% osób cierpi z powodu niedoboru jednego lub więcej mikroelementów

Funkcje rolnictwa a wyzwania rozwojowe

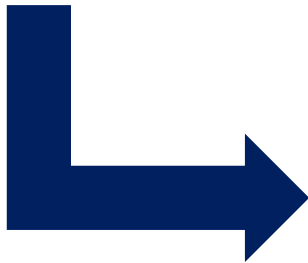
Zasadnicze dwa wyzwania dotyczące współczesnego rolnictwa:

- *Czy jest ono w stanie zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe obecnie i w przyszłości?*
- *Czy przy realizowaniu postulatu bezpieczeństwa żywnościowego jest możliwy trwały i zrównoważony rozwój rolnictwa?*

SEKTOR ROLNO-ŻYWNOŚCIOWY W GOSPODARCE NARODOWEJ

Rolnictwo i leśnictwo w rozwoju współczesnej gospodarki

Rolnictwo

Agrobiznes (gospodarka żywnościowa)

Biogospodarka

AGROBIZNES

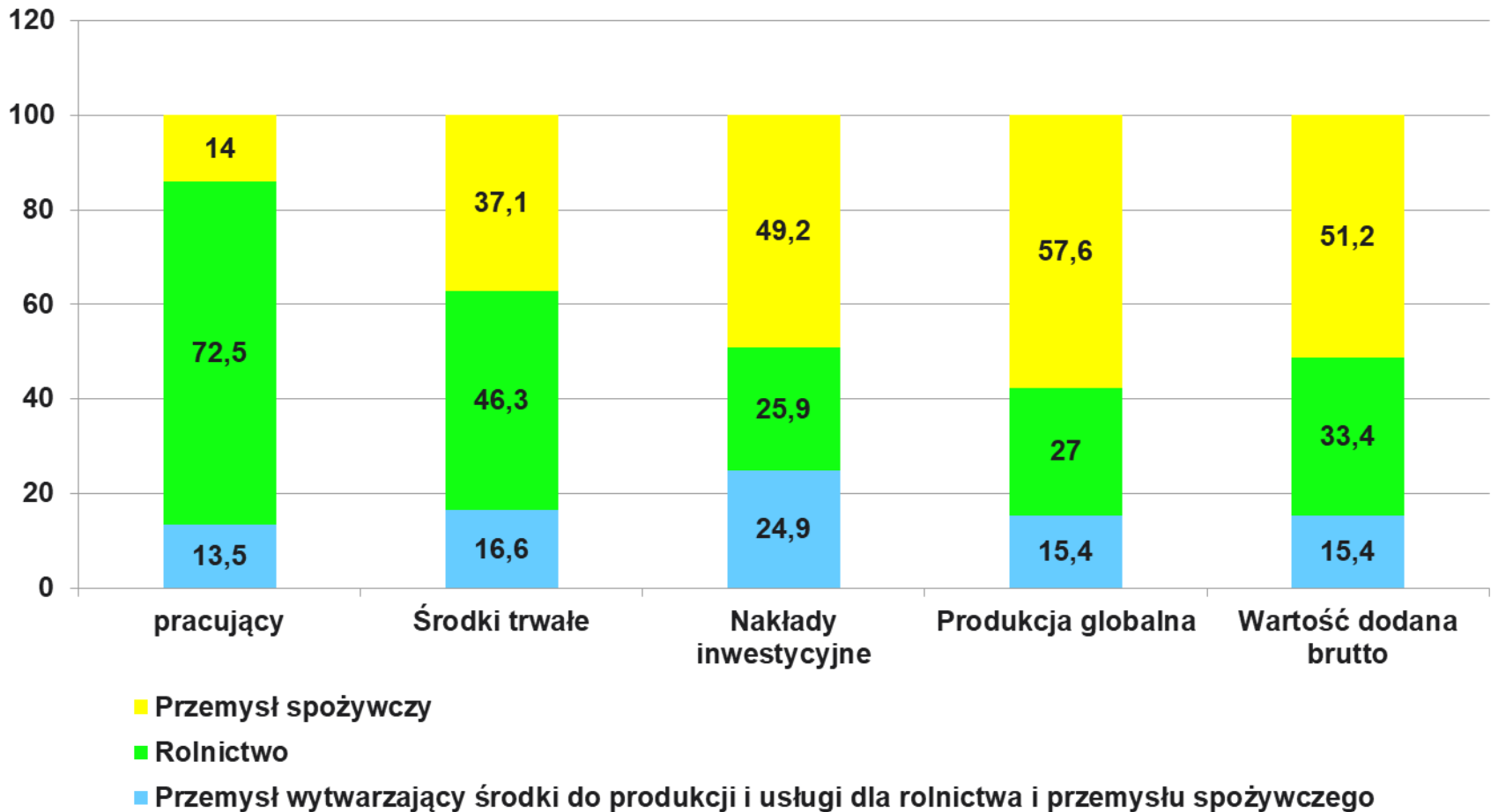
Struktura
gospodarki
żywnościowej
(agrobiznesu)

I sfera: przemysły wytwarzające
środki produkcji i usługi dla
rolnictwa i przemysłu
spożywczego

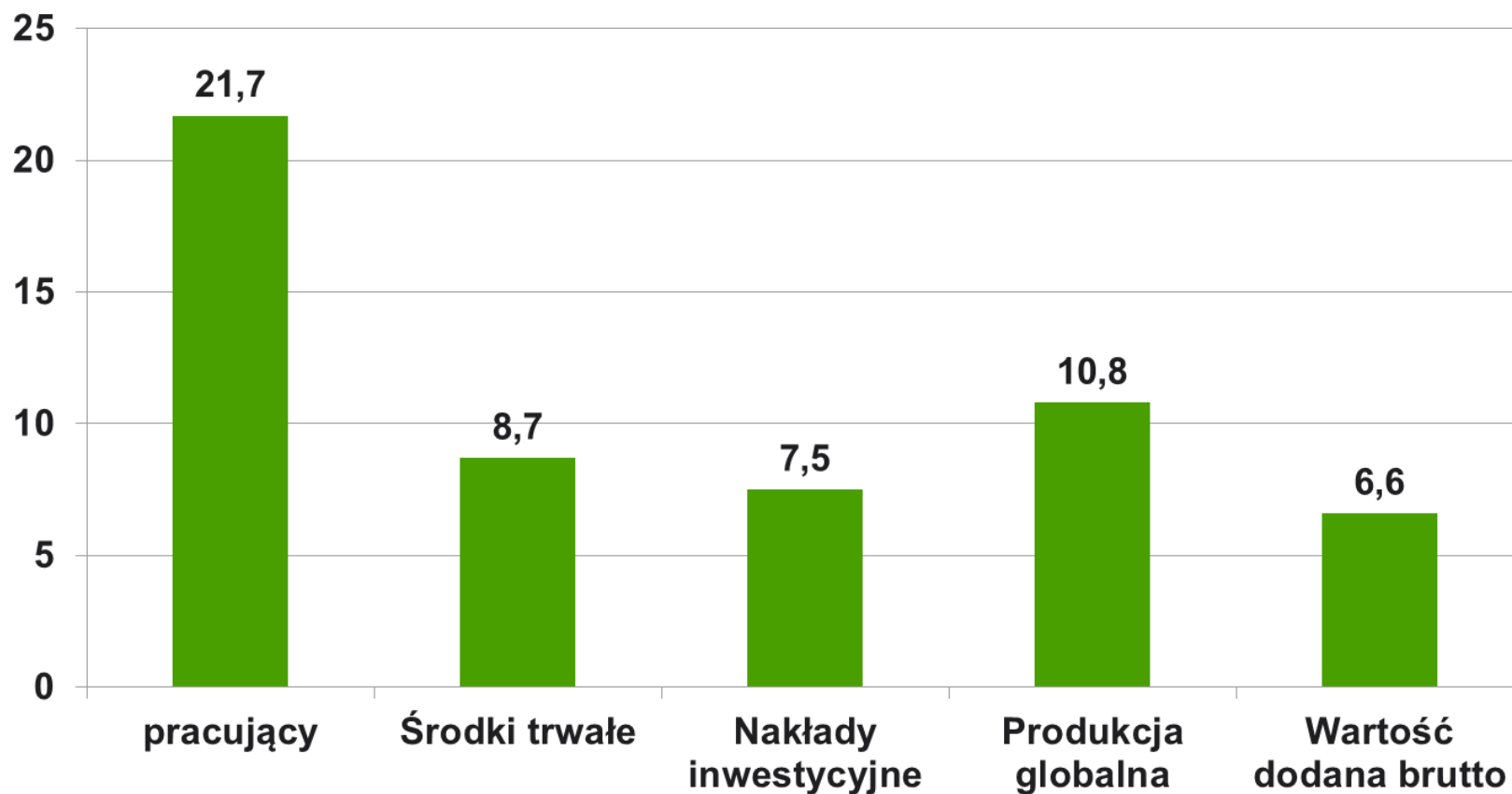
II sfera: rolnictwo właściwe

III sfera: przemysł rolno-spożywczy

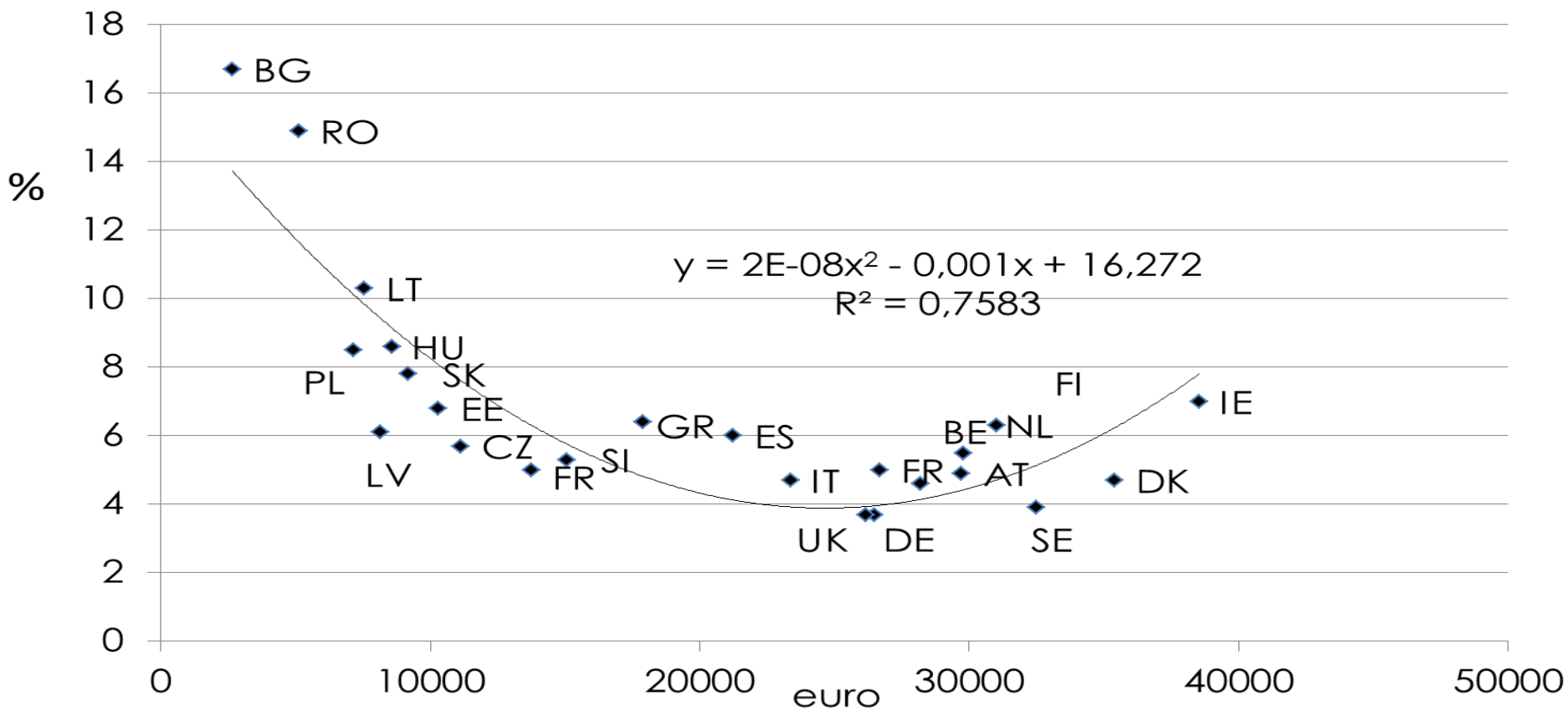
Struktura wewnętrzna potencjału produkcyjnego oraz wyników agrobiznesu w Polsce w 2015 roku

Udział agrobiznesu w gospodarce narodowej w 2015 roku (%)

Współzależność między udziałem agrobiznesu w PKB w gospodarce narodowej w % (y) a wysokością PKB per capita w euro (x) w krajach UE

AGROBIZNES → BIOEKONOMIA

Gospodarka
żywnościowa
(agrobiznes)

I sfera: przemysł wytwarzające
środki produkcji i usługi dla rolnictwa i
przemysłu spożywczego

II sfera: rolnictwo właściwe

III sfera: przemysł rolno-spożywczy

IIIa sfera: obrót żywnością

IV sfera: leśnictwo

V sfera: przemysł
nieżywnościowe wykorzystujące
surowce i procesy biologiczne

B
I
O
E
K
O
N
O
M
I
A

44 MILLION JOBS IN THE AGRI-FOOD SECTOR

INPUTS > 468 000

26 000
Crop protection

50 000
Animal health

52 000
Seeds

95 000
Fertilisers

110 000
Feed sector

135 000
Machinery

LOCAL
COMMUNITY

FORESTRY
518 000

AGRICULTURE
22 210 000

FOOD INDUSTRY

RETAIL FOOD SERVICES

FOOD CHAIN
21 826 000

NON-FOOD BIO-BASED PRODUCTS > 2 699 000

1 132 000
Wood
production/
furniture

743 000
Textiles

626 000
Paper

164 000
Chemicals

22 000
Biofuels

12 000
Electricity

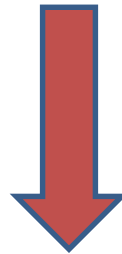
AKCESJA POLSKI DO UE A IMPULS ROZWOJOWY

Rolnictwo UE vs rolnictwo na Świecie

Wyszczególnienie	Świat	Ameryka Północna	UE
Użytki rolne - udział (%)	100,0	9,6	3,8
Aktywni zawodowo w rolnictwie - udział (%)	100	0,2	0,8
Majątek produkcyjny - udział (%)	100	13,4	13,1
• w tym maszyny i urządzenia udział (%)	100	23,9	25,3
Relacje czynników produkcji			
• UR na 1 aktywnego (ha)	3,7	185,3	18,2
• majątek na 1 aktywnego (tys. USD)	4,0	283,1	68,3
• majątek na 1 ha UR (tys. USD)	1,1	1,5	3,8
Wartość produkcji rolnej - udział (%)	100	9,0	10,6
Produktywność ziemi (USD/1ha UR)	792	748	2219
Produktywność pracy (tys. USD/1 aktywnego)	2, 9	138,5	40,4

Wyzwania rozwojowe a akcesja Polski do UE

AKCESJA POLSKI DO UE

JRE + Wsparcie finansowe (WPR, sektor
rolny)

Rozwój (WPR, rozwój rolnictwa)

Czynniki wzrostu i rozwoju

Akcesja do UE i uczestnictwo w JRE:

działanie na popyt:

- wzrost popytu zewnętrznego na produkty rolno-żywnościowe (efekty kreacji i przesunięcia w hz),
- umiarkowany wzrost popytu wewnętrznego na żywność,

działanie na podaż:

- bezpośrednie wsparcie dochodów,
- wsparcie strukturalne (PROW).

Transfery finansowe budżet UE - Polska (w mld euro)

Wyszczególnienie	Transfery od początku członkostwa Polski w UE (od 01 maja 2004 r. do 31 lipca 2017 r.)
I. Transfery z UE do Polski	138,6
W tym:	
1. Polityka Spójności	86,4
2. Wspólna Polityka Rolna, w tym	47,5
- Dopłaty bezpośrednie (ARiMR)	27,9
- Interwencje rynkowe (ARR)	1,8
- PROW do roku 2013	16,1
- PROW 2014 - 2020	1,0
II. Wpłaty do budżetu UE	45,8
III. Zwroty środków do budżetu UE	0,2
IV. Saldo rozliczeń RP - UE (I-II-III)	92,7

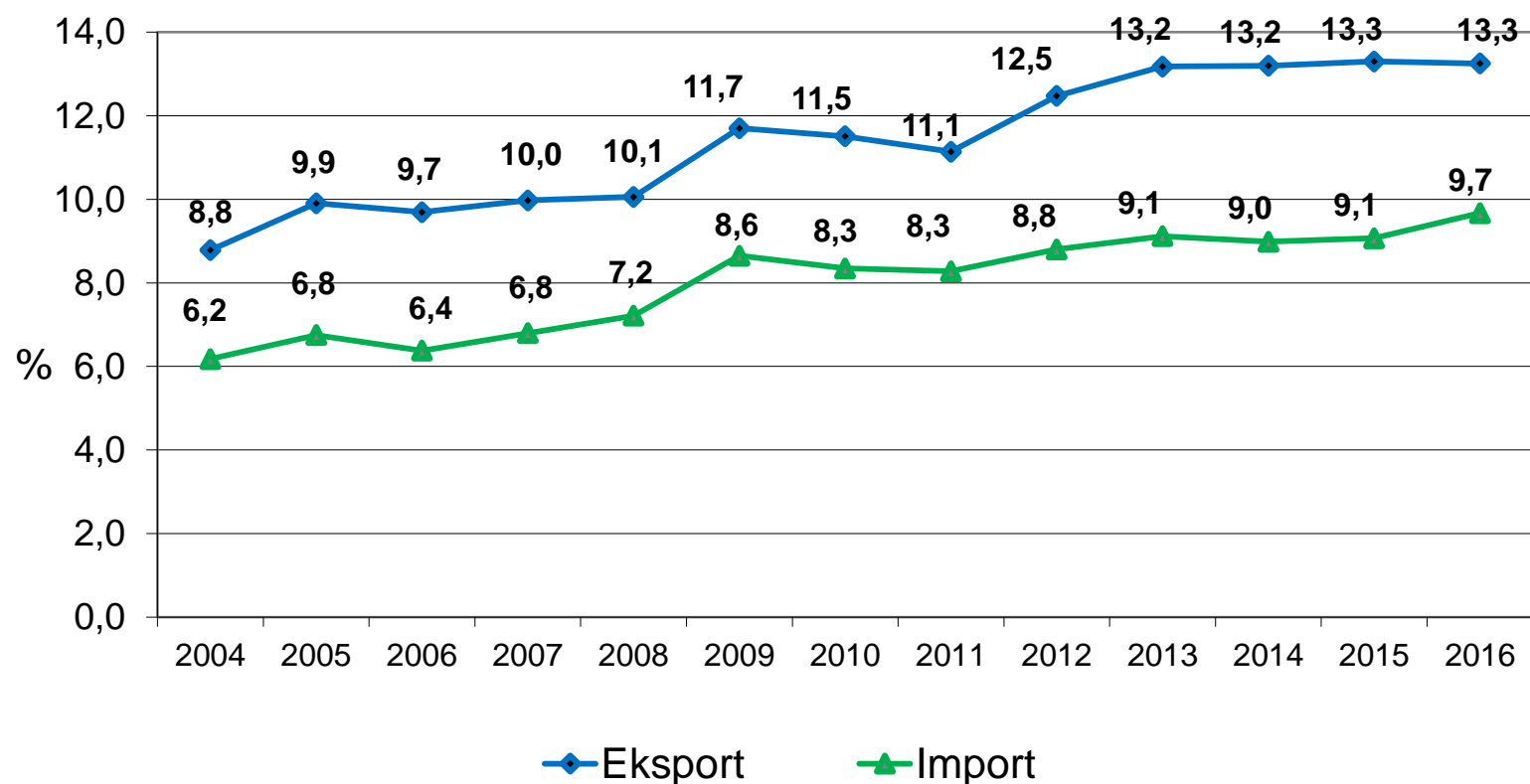
Wsparcie wsi i sektora rolnego środkami WPR do roku 2020 (*wielkości wypłacone w latach 2004-2015/2016 i szacunek dla lat 2016-2020*)

- Płatności bezpośrednie - **203 mld zł**
 - (*problem wyrównywania db*)
- Środki o charakterze strukturalnym - **141 mld zł**
- w tym:
 - przemysł spożywczy - **17 mld zł**
 - rozwój obszarów wiejskich - **43 mld zł**

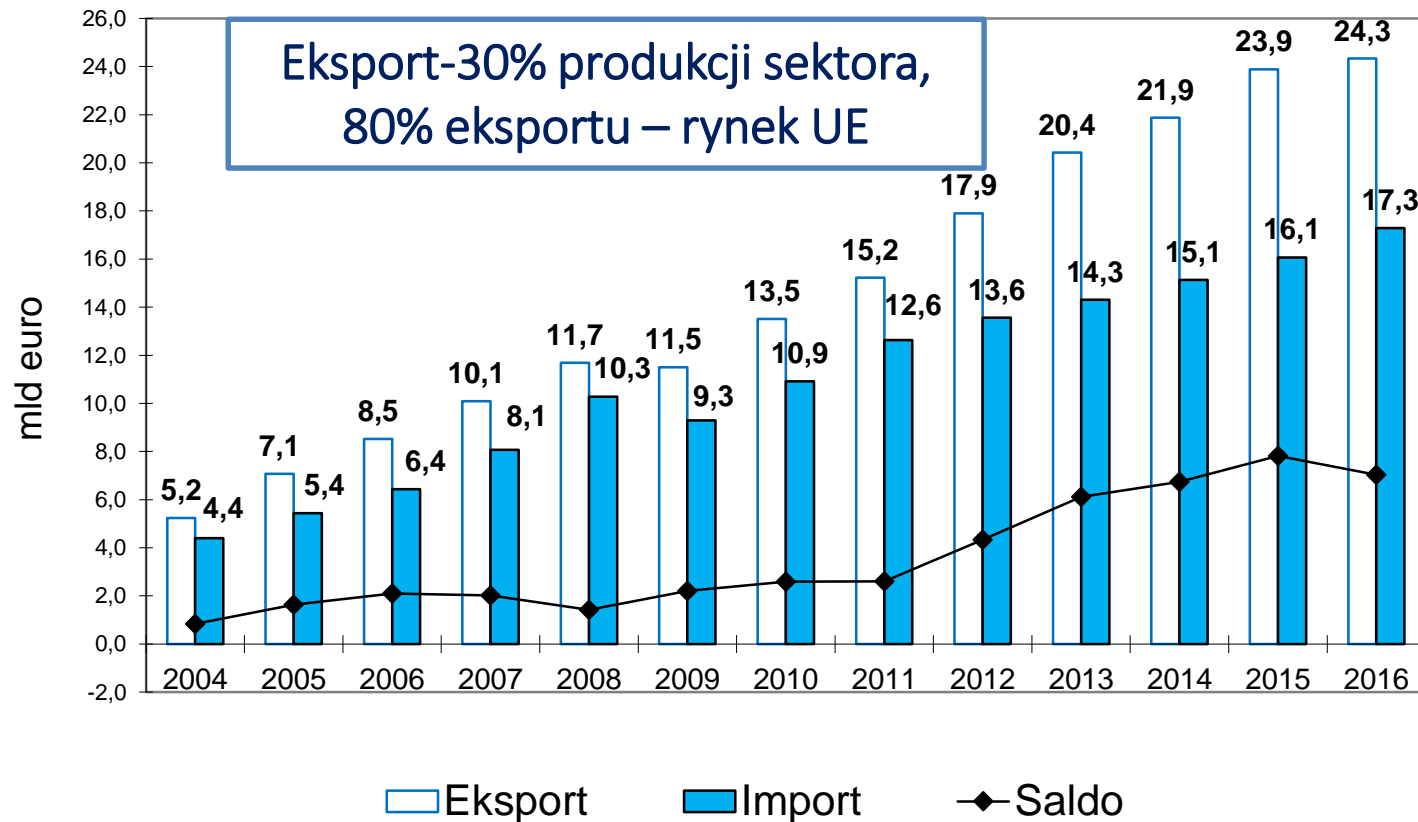
Wartość produkcji, dochody oraz wsparcie rolnictwa środkami WPR (wartości realne, ceny stałe 2010 r.)

Wyszczególnienie	2001-2003 (średnio)	2004-2016 (średnio)	2001-2003 =100
Wartość produkcji (mld zł)	66,2	83,4	125,8
Dochód (mld zł)	12,0	30,3	253,4
Dotacje razem (mld zł)	1,1	14,9	1 372,4
Udział dotacji w dochodzie (%)	9,2	49,2	532,1

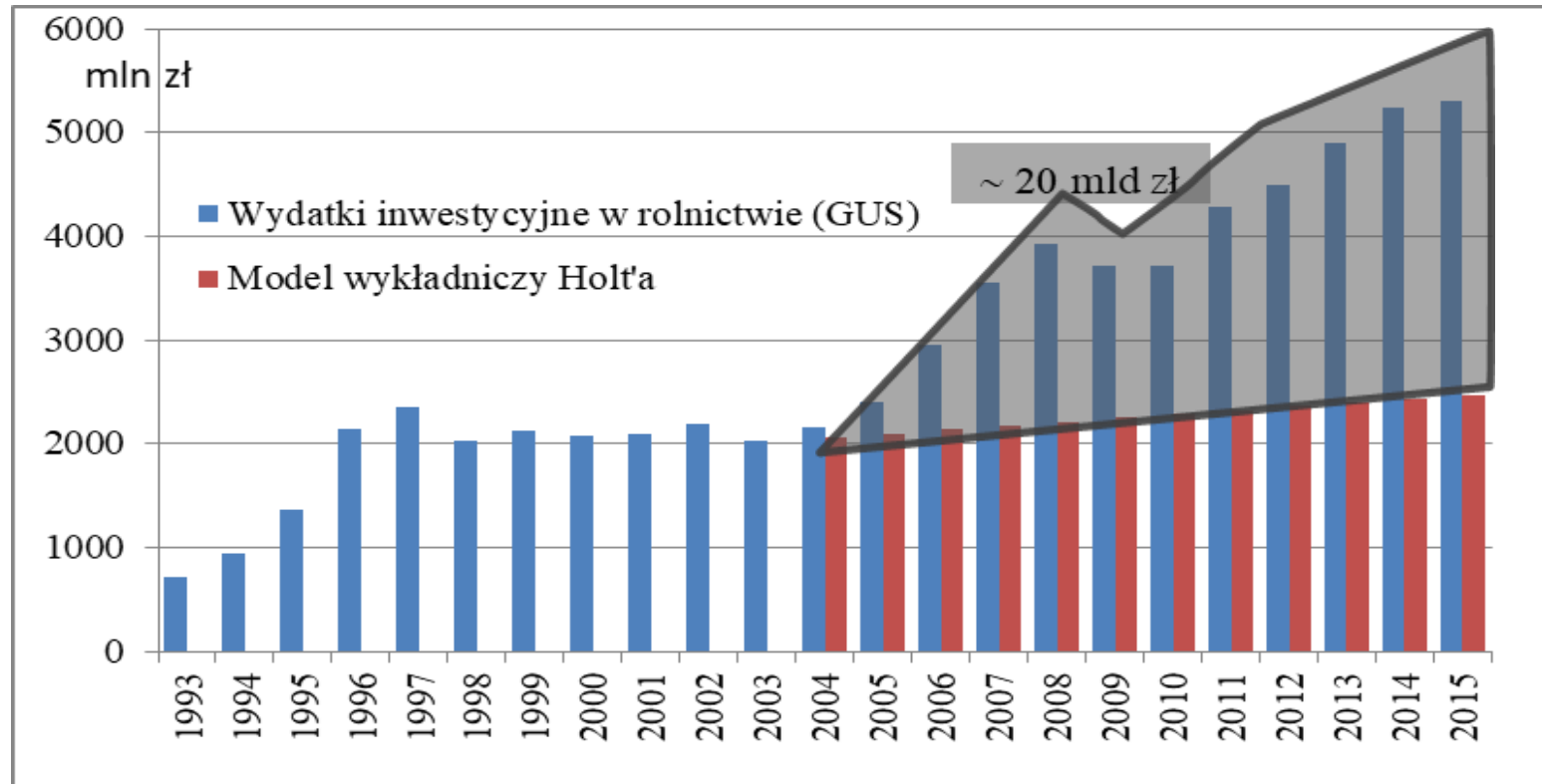
Udział handlu artykułami rolno-spożywczymi w handlu zagranicznym ogółem w latach 2004-2016 (%)

Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w latach 2004-2016 (mld euro)

Inwestycje w rolnictwie po akcesji do UE

Zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw rolnych (*liczba gospodarstw*)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne					
	2002		2014		różnica (2014-2002)	
	(tys.)	struktura (%)	(tys.)	struktura (%)	(tys.)	(%)
Powyżej 1ha	1 956	100,0	1 382	100,0	-574	-29,3
w tym (ha):						
1-2	517	26,4	262	18,9	-255	-49,3
2-5	630	32,2	457	33,1	-173	-27,5
5-10	427	21,8	310	22,4	-117	-27,4
10-15	183	9,3	147	10,6	-36	-19,7
15-20	84	4,3	70	5,1	-14	-16,7
20-30	64	3,3	62	4,5	-2	-3,1
30-50	32	1,6	41	3,0	+9	+28,1
50-100	12	0,6	22	1,6	+10	+83,3
pow. 100	7	0,4	11	0,8	+4	+57,1

Zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw rolnych (*użytki rolne*)

Wyszczególnienie	Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach					
	2002		2014		różnica (2014-2002)	
	tys. ha	struktura (%)	tys. ha	struktura (%)	tys. ha	(%)
Powyżej 1ha	16 503	100,0	14 536	100,0	-1 967	-11,9
w tym (ha):						
1-2	725	4,4	384	2,6	-341	-47,0
2-5	2 039	12,4	1468	10,1	-571	-28,0
5-10	3 032	18,4	2 177	15,0	-855	-28,2
10-15	2 216	13,3	1 770	12,2	-446	-20,1
15-20	1 440	8,7	1 202	8,3	-238	-16,5
20-30	1 541	9,3	1 513	10,4	-28	-1,8
30-50	1 181	7,2	1 491	10,3	+310	+26,2
50-100	830	5,0	1 461	10,1	+631	+76,0
pow. 100	3 498	21,2	3 071	21,1	-427	-12,2

Rolnictwo polskie wśród rolnictwa UE

udział (%)

Liczba gospodarstw rolnych	13,3	↓
Użytki rolne	8,3	≡
Nakłady pracy (AWU)	19,8	↓
Nakłady kapitałowe (zużycie pośrednie + amortyzacja)	5,2	↑
Produkcja rolna	5,7	↑

WYZWANIA ROZWOJOWE
W DOKUMENTACH STRATEGICZNYCH UE
I POLSKI

Wyzwania rozwojowe w XXI wieku

STRATEGIA „EUROPA 2020”:

- **wzrost inteligentny** (*smart growth*):
 - rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
 - wysoka wartość dodana,
 - **wysokie nakłady na B+R oraz edukację;**
- **wzrost zrównoważony** (*sustainable growth*):
 - gospodarka efektywnie korzystająca z zasobów,
 - nowoczesne technologie eksploatacji **zasobów środowiska naturalnego,**
 - tworzenie nowych miejsc pracy,
 - wysoka konkurencyjność (**idea „zielonego wzrostu”**) .
- **wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu** (*inclusive growth*):
 - wysoki poziom zatrudnienia,
 - **spójność społeczna i terytorialna.**

Odzwierciedlenie we WPR i Strategii Leśnej UE

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Cel główny – *stworzenie warunków do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.*

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty na dotychczasowych i nowych przewagach

*Kluczową interwencją państwa względem **gospodarstw rolnych** będzie wsparcie dalszych **przekształceń sektora rolno-spożywczego**, w szczególności działań stymulujących **wzrost jego konkurencyjności**, przy zapewnieniu **bezpieczeństwa żywnościowego** kraju oraz uwzględnieniu **wymogów środowiskowych**.*

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

10 sektorów strategicznych:

- *Sektor żywności wysokiej jakości*

10 krajowych inteligentnych specjalizacji
(tzw. Programy Pierwszej Prędkości):

- *Innowacyjne technologie, procesy i produkty sektora rolno-spożywczego i leśno-drzewnego (KIS 4)*

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

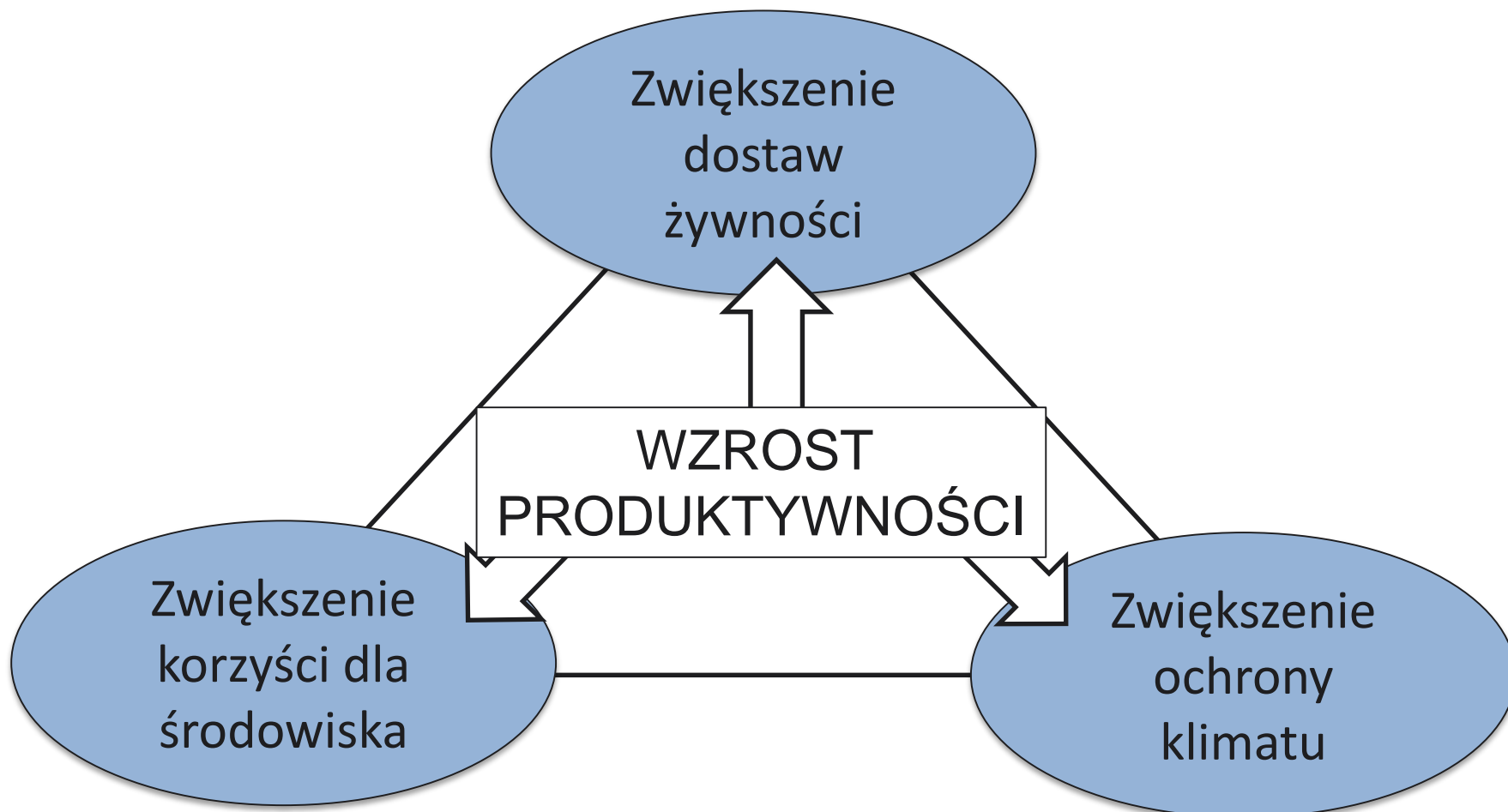
**12 branż objętych promocją eksportu w ramach
Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój:**

- *Polskie specjalności żywności*

21 Programów strategicznych

NOWY PARADYGMAT ROZWOJU W XXI WIEKU

„Złoty” trójkąt wzrostu produktywności

Wzrost produktywności

Podstawowe tezy:

- UE jest importerem netto 25 mln ha „wirtualnych” UR (wirtualna „grabież” 25 mln ha UR),
- Rolnictwo o niskiej produktywności w UE powoduje „ubytek” 31% produkcji roślinnej (***nie jest wykorzystane 31% potencjału produkcji roślinnej***) (np. pszenicy średnio aż o 38%).

*Badania modelowe przy wykorzystaniu modelu równowagi cząstkowej dotyczące wzrostu intensyfikacji produkcji rolnej (**pełnego wykorzystania potencjału w produkcji roślinnej**) wskazują na liczne pozytywne skutki.*

Wzrost produktywności rolnictwa

Zmniejszenie w UE zakresu rolnictwa niskonakładowego (**o 1 pp z 31%**) powodowałoby rocznie:

- możliwość wyżywienia dodatkowych 10 mln osób,
- wzrost PKB w UE o 500 mln euro,
- wzrost dochodów przeciętnego rolnika w UE o 500 euro,
- redukcję „wirtualnego” importu UR o 1,2 mln ha,
- zmniejszenie emisji CO₂ o 220 mln ton,
- ochronę 600 tys. ha lasów deszczowych.

Nowy paradygmat – tak !, ale jaki?

- Późny okres XVIII w. i początek XIX w. (Thomas Malthus i David Ricardo) – przyrost naturalny wyprzedza produkcję rolną, nieuchronny wzrost cen żywności,
- II połowa wieku XIX i początek wieku XX - **I Zielona Rewolucja** (A. Thaer, J. Liebig, F. Haber. C. Bosch),
- Od około 1870 do 2000r. rolnictwo produkowało coraz więcej produktów rolnych, coraz lepszej jakości, dla coraz większej liczby ludzi i coraz taniej,
- Lata 60-te i 70-te XX w. - Norman Borlaug, **II Zielona Rewolucja** – postęp biologiczny
- Od początku XXI w. wzrost (duże wahania) cen rolnych,
- Ostatnie 50 lat - 80% przyrostu produkcji rolnej to skutek wzrostu produktywności,
- W najbliższych kilkudziesięciu latach **wzrost** produktywności musi odpowiadać za **ponad 90% przyrostu produkcji żywności**, jeśli ma to być **rozwój zrównoważony**, chroniący środowisko naturalne w ujęciu globalnym (las deszczowe, sawanny).

Nowy paradygmat – tak !, ale jaki?

Wzrost produktywności rolnictwa musi:

- Zapewnić globalne bezpieczeństwo żywnościowe (rozwiązać problem głodu i niedożywienia),
- Zapewnić zachowanie zasobów naturalnych (w tym lasów deszczowych),
- Współ z gospodarką leśną uczestniczyć w walce ze zmianami klimatycznymi.

Nowy paradygmat – tak !, ale jaki?

Wzrost produktywności - bezpieczeństwo żywnościowe
Zmiany klimatyczne
Ochrona środowiska
Zachowanie i rozwój obszarów wiejskich

Rolnictwo to kluczowy sektor gospodarki XXI w.

Konieczna III Zielona Rewolucja (ang. next Food Revolution, niem. Die dritte Grüne Revolution)

INTELLIGENTNE ROLNICTWO

WNIOSKI KOŃCOWE

Wnioski końcowe

- Rynek żywności i napojów jest największym rynkiem sektorowym (około 25 % wydatków gospodarstw domowych).
- Bezpieczeństwo żywnościowe musi być trwałym elementem rozwoju społeczno-gospodarczego.
- Nowoczesny („*intneligentny*”) sektor rolno-żywnościowy wraz z całą biogospodarką jest i będzie nieodzownym czynnikiem rozwoju kraju w XXI wieku.

Wnioski końcowe

- W pełnym wykorzystaniu potencjałów obszarów wiejskich (**zasobów ziemi i pracy**) należy upatrywać jeden z najważniejszych endogennych czynników wzrostu.
- Zrównoważony rozwój rolnictwa, leśnictwa i obszarów wiejskich jest gwarantem dostarczania społecznie pożądaných dóbr publicznych (ład przestrzenny, krajobraz, ochrona środowiska, gospodarka glebą, zasobami wodnymi, klimat, bioróżnorodność i in.).

Dziękuję za uwagę!